

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

DIN ČUJ./ DERES REF: BEAIVI / DATO:
23.01.2025

MIN ČUJ / VÅR REF: ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:
25/449-2 Elina Hakala

Uttalelse til melding med forslag til plan- og utredningsprogram for Bjørnviktuva vindkraftverk

1. Kraftutbygging og elektrifisering av Hammerfest LNG på Melkøya

Sametinget viser til at vi har reist til søksmål mot Energidepartementet for ugyldig vedtak om godkjenning av endret plan for utbygging og drift (PUD) og endret plan for anlegg og drift (PAD) for snøhvitfeltet og Hammerfest LNG (Melkøya). Rettsbehandlingen er berammet til 13-16. mai 2025 i Oslo Tingrett.

Saksbehandlingen knyttet til PUD/PAD-vedtaket tilfredsstillende ikke minstekravet til utredning som følger av petroleumsloven og petroleumsforskriften etter EUs prosjektdirektiv og etter plan- og bygningsloven tolket i lys av Grunnloven § 112 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, jf. artikkel 1. Sametinget gjør også gjeldende at saksbehandlingen er brudd på statens konsultasjonsplikt etter sameloven tolket i lys av ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6, 7 og 15 og FNs erklæring om urfolks rettigheter.

De direkte og indirekte konsekvensene av godkjent endring av PUD/PAD er ikke utredet eller konsultert. Meldingene om utredningsprogram for vindkraftutbygging i Finnmark er en konsekvens av godkjent endring av PUD/PAD. Sametinget viser h

er til Energidepartementets brev med godkjenning hvor dert framkommer at:

«Dersom det etableres nytt stort forbruk uten at det samtidig etableres vesentlig ny kraftproduksjon, vil det ifølge Statnett medføre en fundamental endring av kraftsystemet i nord. Departementet setter derfor vilkår om at rettighetshaverne tidligst 1. januar 2030 kan øke sitt effektuttak utover det de har rett til å ta ut i dag, med mindre departementet bestemmer noe annet».

Energidepartementet har da også satt hensynet til kraftsituasjonen som vilkår for endret PUD/PAD ved at det vilkår nr. 5 hette at:

«Rettighetshaverne skal, dersom hensynet til kraftsituasjonen tilsier at det er nødvendig, medvirke til å få etablert en avtalebasert løsning med staten om periodevis drift ved det eksisterende energianlegget ved Hammerfest LNG fram til utløpet av konsesjonen for anlegget».

Samtidig som regjeringen godkjente endret PUD/PAD la den derfor fram plan for utbygging av kraftproduksjon og nett i Finnmark der målet er å få på plass mer kraft enn det som kreves for å elektrifisere Melkøya.

Planene for vindkraftutbygging og nettutbygging i Finnmark må etter Sametinget syn stilles i bero i påvente av en nærmere rettslig avklaring av om godkjent endret plan for PUD/PAD av Melkøya er gyldig. Ugyldigheten av dette vedtaket betyr at det ikke er grunnlag for vindkraftutbyggingen som er planlagt i Finnmark. Ødeleggelsen av natur og naturmangfold samt ressursgrunnlaget for samisk kulturutøvelse er i alle sammenhenger svært alvorlige konsekvenser, men ekstra alvorlig blir det dersom slik ødeleggelse skjer uten den effekt statlige myndigheter har forutsatt.

Dersom planleggingen av vindkraftprosjektene ikke stilles i bero er det viktig at utredningene foretar reelle samfunnsøkonomiske analyser der også konsekvensen av at Melkøya ikke blir elektrifisert blir analysert. De samfunnsøkonomiske konsekvensene må også tallfestes for reindrift og annen samisk utmarksbruk. Videre er det av stor betydning at de samfunnsøkonomiske analysene vurderes mot hva det betyr for det samiske samfunnet, og ikke bare ut fra lokale, regionale og nasjonale sammenhenger.

2. Sametingets forventning til konsesjonsbehandling

Sametinget har ansvar for å påse at samiske interesser blir vurdert ut ifra et helhetlig perspektiv ved planlegging etter Plan- og bygningsloven. Et viktig hensyn som skal ivaretas i planlegging etter loven er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (jf. § 3-1), og dette gjelder også for konsesjonstildeling i tråd med Energiloven. Sametinget retningslinjer om endret bruk av utmark etter Finnmarksloven § 4 må følges.

Sametinget har ved flere anledninger i kontakt med NVE og ED poengtert behovet for mulighet til likeverdig deltakelse i beslutningsprosesser for direkte berørte samiske interesser og rettighetshavere. Sametinget etterlyser at dekning av kostnader og mulighet for å hente prosessbistand til direkte berørte parter avklares snarest slik at konsesjons- og planprosessene ikke medfører uoverkommelig belastning til samiske parter.

Sametinget har også etterlyst vurdering av hvilke samla konsekvenser «Kraftløft Finnmark» vil medføre for samisk kultur- og næringsutøvelse.

Sametinget forventer at NVE i sin videre behandling av sakene vektlegger statens ansvar for å sikre naturgrunnlag for samisk kultur og næringsutøvelse samt mulighet for samer til å videreutvikle sine språk, kultur og næringer. Alle plan- og utredningsprogrammene som nå fremmes må ha en vurdering av de samlede konsekvensene av dem og av tidligere inngrep og andre planlagte inngrep i Finnmark. Sametinget ber om at NVE synliggjør og konsulterer Sametinget hvordan dette er tenkt utført.

Videre forventer vi at konsekvensutredningen suppleres med undersøkelser i felt i de områder der det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om reindrift, utmarksbruk og kulturminner er dårlig eller mangler.

3. Avgrensning av planområdet

Forslag til Bjørnviktuva vindkraftverk er også i stor grad overlappende med innmeldte Nordkyn vindkraftverk og Oksefjorden vindkraftverk.

4. Sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur – reindrift

Området hvor Bjørnviktuva vindkraftverk planlegges er innenfor beiteområdet for reinbeitedistrikt distrikt 9 Olggut Čorgaš/Oarje Deatnu. Sametinget forventer at det gjennomføres utredning av konsekvenser av tiltaket til berørt reindrift.

Reinbeitedistriktets bruk av områdene hvor vindkraftverket med tilhørende infrastruktur planlegges, skal beskrives og redegjøres for. Sametinget forventer at konsekvensutredningen bygger på et kunnskapsgrunnlag bestående av ulike forskningsresultater, forvaltningskunnskap og -databaser på lik linje med samisk urfolkskunnskap hentet fra direkte berørte reindriftsutøvere. Sametinget forventer også at nyere kunnskap om vindkraftverkernes unntvikelseteffekter for reinens beitebruk tas med i kunnskapsgrunnlaget og vurderes også i influensområdet.

Sametinget forventer at samla belastning av inngrep innen reinbeitedistriktene beskrives og vektlegges i vurderingene, herunder både direkte og indirekte beitetap. Ny produksjon av kraft vil også kreve ny ledningskapasitet, som igjen vil ha konsekvenser for naturgrunnlaget for reinbeitedistriktet. Dette totalbildet må tas i hensyn ved vurdering av samla belastning.

Sametinget mener at tiltaket vil kunne føre til unntvikelseteffekter som igjen påfører press på nabo-distrikter. Disse følgekonsekvensene kommer i tillegg til direkte konsekvenser i planområdet og bør vurderes i konsekvensutredningen.

Det må benyttes en utreder som har kunnskaper om samisk reindrift, språk og kultur samt helst også kjennskap til lokale forhold.

5. Sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur – utmarksutøvelse

Sametinget forventer at konsekvensene for samisk utmarksutøvelse utredes. Den historiske bruken av planområdene og tilgrensende områder må være en del av utredningen. Det må benyttes en utreder med kjennskap til samisk utmarksbruk, utmarksbrukens betydning for samisk kultur, og samisk språk, samt lokale forhold i området.

6. Samiske kulturminner

Innenfor planområdet er det i Askeladden to kulturminnelokaliteter ved Bjørnvikvannan ID135591 og ID326017, begge disse er lagt inn av Finnmark fylkeskommune basert på innrapportering fra privat person i 1998 (ID135591), samt flyfoto og LiDAR-objektmodell/punktsky, og ingen av disse lokalitetene er kontrollert i felt. Det er relativt sjelden man kan se bl.a. skyteskjul i flyfoto eller LiDAR. Av erfaring utgjør dette som regel en svært liten del av det egentlige omfanget av kulturminner ved registrering i felt, men der man kan se noe er det ofte en god indikasjon på at det kan være omfattende fangstaktivitet i området.

Kulturminneforvaltningen har ikke gjennomført noen tidligere kulturminneregistreringer fra hovedveien (Fv.888 og Fv.894) og utover fjellområdene av Gidnenjárga, og vi mangler derfor kunnskap om kulturminner i planområdet. Etter Sametingets vurdering er det derfor ikke et tilstrekkelig datagrunnlag for å gjøre en konsekvensutredning av temaet kulturminner ut fra dagens kunnskap. Det betyr da at kulturminner ikke vil være en reel del av kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget for konsesjonsbehandlingen med mindre det gjøres kulturminneundersøkelser i forkant.

Fjellområder ved kysten dominert av steinur og blokkmark, gjerne på større og mindre halvøyer eller avgrensa landskapsområder slik som Gidnenjárga har et høyt potensial for fangstrelaterte kulturminner, særskilt skyteskjulanlegg etter tidligere villreinfangst. Dette er også kalvingsland, vår- og sommerbeiteområder med potensial for kulturminner etter reindrift. Kulturminneregistreringer fra andre vindkraftanlegg i Øst-Finnmark som Hamnefjell vindkraftverk trinn 1-2: 150 kulturminner, Raggovidda vindkraftverk: 520 kulturminner, Laksefjorden vindkraftverk: 750 kulturminner (pågående etterarbeid, Askeladden er ennå ikke fullt oppdatert på nåværende tidspunkt), viser at denne typen fjellområder potensielt kan inneholde store og omfattende kulturmiljøer med flere hundre kulturminner.

Det er derfor behov for å gjennomføre §9 undersøkelse for å få et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om kulturminner i planområdene, og som grunnlag for KU. Ut fra størrelsen av de angitte planområdene for Bjørnviktuva-, Nordkyn- og Oksefjorden vindkraftverk med henholdsvis 100 km², 78km² og 60km² er det kun hensiktsmessig å gjennomføre en delvis §9-undersøkelse, ettersom planområdene er for omfattende i utstrekning per i dag, og vil reduseres betydelig gjennom konsesjons- og planprosessene. Sametinget ser for seg at det er behov for å kunne befare rundt 30-35km² for å få et tilstrekkelig bilde av tettheten av kulturminner i planområdet, og som er sammenlignbar størrelse med kulturminneundersøkelser for de øvrige meldte vindkraftverkene som er på høring, der §9-undersøkesler for Laksefjorden er gjennomført, og de øvrige vil varsles for feltsongene 2025-2026.

Det er kun kulturminneforvaltningen ved fylkeskommunen og Sametinget som har myndighet, og kan gjennomføre §9-undersøkelser.

Etttersom Bjørnviktuva-, Nordkyn- og Oksefjorden vindkraftverk har overlappende planområder vil det være naturlig at de tre tiltakshaverne deler på undersøkelseskostandene for befaring i dette området. Sametinget vil snarlig sende ut varsel om befaring av planområdene med budsjett og

budsjettaksept til de aktuelle tiltakshaverne. Ut fra vår feltkapasitet vil kulturminneundersøkelsene for disse planområdene kunne påbegynnes i 2025, men vil trolig i hovedsak gjennomføres i 2026.

Utredningspunktene for temaet kulturminner må bygge på resultatene av kulturminneforvaltningens §-9 undersøkelser.

- Beskrive kjente automatisk fredete, vedtaksfredete, nyere tids kulturminner og kulturmiljø i plan- og influensområdet og vise disse på kart.
- Vurdere kulturminnenes og kulturmiljøenes verdi, og utarbeide et verdikart.
- Vurdere potensiale for funn av automatisk fredete kulturminner for de resterende deler av planområdet som ennå ikke er §9-undersøkt, og vise dette på verdikartet.
- Vurdere direkte, indirekte og visuelle virkninger av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø.
- Beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen.
- Redegjøre kort for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for før- og etterundersøkelser ut over de lovpålagte undersøkelsene vurderes.
- Samisk tro og tradisjon om området skal utredes og det skal utredes hvordan tiltaket kan påvirke samiske helligsteder både fysiske og immaterielle kulturminner i planområdet og i tilgrensende områder tiltaket har visuell innvirkning på.

Etterarbeid med innlegging av kulturminner i kulturminnedatabasen Askeladden er tidkrevende spesielt med et stort omfang av kulturminner og prosjekter, derfor bør utreder få tilsendt registreringsfiler gpx/shapefiler, excel-liste/GIS-kart over registrerte kulturminner i etterkant av feltarbeidet er avsluttet, for at utreder skal få raskere kjennskap og tilgang til resultatene av kulturminneundersøkelsene for deres utredningsarbeid.

Dersom vindkraftverket tildeles konsesjon vil det resterende planområdet måtte §9-undersøkes i forbindelse med detaljplanlegging for vindkraftverket, for at undersøkelsesplikten jf. lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml.) §9 kan sies å være oppfylt. § 9 undersøkelsen må gjennomføres minst 1år før tiltaket skal igangsettes, og hensynssoner for kulturminner innarbeides i områdereguleringsplanen, samt vurdere behovet for dispensasjonsbehandling etter kulturminneloven.

Det er i alt 6 vindkraftområder og 420kV-kraftledning Lebesby-Seidafjellet det legges opp til å gjennomføre §9 undersøkelser for i 2025-2026. 132kV-kraftledningene Skaidi-Honningsvåg og Adamselv-Kjøllefjord-Mehamn vil vi trolig først kunne gjennomføre i 2027. Dette binder opp Sametingets feltkapasitet for disse årene, og vi er avhengig av å få en tidlig budsjettaksept i begynnelsen av året, fra tiltakshavere på §9-undersøkelsene for at vi tidsnok (helst innen 1.mars) skal kunne utlyse og rekruttere feltarbeidere med riktig kompetanse, før disse ansettes på annet arkeologisk feltarbeid. Avhengig av om vi får tidlig nok budsjettaksept vil vi måtte omprioritere rekkefølgen av §9

undersøkelsene for de ulike prosjektene, og eventuelt måtte forskyves til senere år. Unnløtelse av å gjennomføre undersøkelsesplikten etter kulturminneloven §9, vil medføre at Sametinget reiser innsigelse til det aktuelle prosjektet.

7. Sametingets holdning til vindkraft i samiske områder

Bjørnviktuva vindkraftverk vil berøre både samisk reindrift, utmarksbruk og samiske kulturminner.

Sametinget vil med dette varsle at Sametinget vil vurdere innsigelse mot konsesjon for Bjørnviktuva vindkraftverk også uavhengig om det oppnås fritt forhåndsinformert samtykke fra direkte berørte reinbeitedistrikter og/eller annen samisk utmarksbruk/utmarksutøvelse i området.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Sten Olav Heahtá
konst. ossodatdirektevra/ konst. avdelingsdirektør

Elina Hakala
seniorráđđeaddi/seniorráđgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.

Hovedmottaker:

Norges vassdrags- og
energidirektorat

Postboks 5091
Majorstua

0301

OSLO